

Staatskapitalisme, een ware vijand van eerlijke vrijhandel

Marc De Vos

Directeur

Itinera Institute

Driewerf hoera voor de handel!

De Wereldhandelsorganisatie meldt dat er sinds september 2009 geen significante intensivering van handelsbelemmeringen is opgetreden. Dat is goed nieuws voor wie meer gewonnen is voor wereldwijde welstand dan voor een egoïstisch beleid op de kap van andere landen. In volle kredietcrisis hadden geïmproviseerde G20-toppen nogal wat plechtige steunverklaringen veil voor open markten. Maar terug in hun respectieve hoofdsteden zwichtten de wereldleiders alras voor de schijnbaar onweerstaanbare crisistijdverleiding van economisch nationalisme. We verkeerden in een schizofrene wereld van officiële globaliseringspraat en praktisch de-globaliseringsbeleid. De Wereldbank telde in 2008 en 2009 een sterke en steeds snellere toename van protectionistische maatregelen. Nu vernemen we dat die stijgende trend een hoogtepunt bereikte in de laatste maanden van 2009.

Maar laat ons niet te hoog van de toren blazen. Het is niet omdat de koorts van het economisch nationalisme niet meer stijgt dat de patiënt genezen is. De jaren 2008-2009 laten een pijnlijke globale erfenis na van honderden protectionistische horden, en het is lang niet zeker dat die in de toekomst weggewerkt zullen worden. Maar belangrijker is dat de koorts van het economisch nationalisme een meer fundamentele crisiskwaal maskeert: de opkomst van het staatskapitalisme. De combinatie van de subprime-crisis en de Grote Recessie heeft overheden wereldwijd naar een ander echelon van economisch activisme gekatapulteerd. Overheden kozen de winnaars en verliezers in de financiële en verzekeringsmarkten, redden ten dode opgeschreven autoproducenten met overheidsmiddelen en overheidsmanagement, en sturen de economie door een kakofonie van Keynesiaanse stimuleringsplannen.

Veel van deze ingrepen waren wellicht onvermijdelijk. Maar elke wending van dit verhaal betekende wel injecties van geleend geld van de belastingbetaler in wat politici als nationaal belang percipiëren en naar

Staatskapitalisme, een ware vijand van eerlijke vrijhandel

industriën en bedrijven die op een goed politiek blaadje staan. Het onvermijdelijke gevolg voor de internationale concurrentie was telkens protectionisme. Denk aan de auto-industrie. Toen Barack Obama de autoreuzen van Detroit redde, deed hij dat door drastisch de concurrentie uit andere landen te fnuiken, door duizenden arbeiders te negeren in bedrijven die geen aanspraak konden maken op Amerikaanse belastinggeld, en door beslagteleggen op tientallen miljarden dollars die anders vrij hadden kunnen besteed of geïnvesteerd worden. Dat leidde niet tot een handelsoorlog binnen de WHO, maar bracht daarentegen een wereldwijde golf van staatssteun voor auto producenten. In dat mondiale opbod verdringt de Opel-vestiging in Antwerpen, alle Vlaamse en syndicale reddingspogingen ten spijt.

Is dat een model voor eerlijke concurrentie en faire globalisering? Uiteraard niet. Maar een analoog scenario speelt ondertussen wel in de nieuwe mode van nationale industriële strategieën. Om snel van recessie naar expansie te schakelen, werken overheden in de hele wereld aan eigen strategieën voor groei. De nieuwe mantra van de 'duurzame groei' leidt tot een wapenwedloop van staatsinvesteringen en -planning. De groene auto hypnotiseert politici en zuigt wereldwijd voor miljarden staatssteun op. In Frankrijk orkestreert Nicholas Sarkozy een nationale lening van 35 miljard euro voor strategische investeringen – investeringen die uiteraard door hemzelf worden gekozen. En zo gaat dat maar door.

De trend van door de overheid geleide

groei is fundamenteeler en problematischer voor de toekomst van de wereldhandel dan de veelal onbewuste vloed van protectionistische reflexen in het heetst van de crisis. Daarenboven is deze trend ouder dan de crisis zelf. Groeilanden met een staatskapitalistische oriëntatie – vooral China – waren al jaren voor het subprime-debacle marktaandeel en belang aan het winnen. Zowel hun economische invloed als hun economisch model profiteren sindsdien van de crisis, die algemeen voorgesteld wordt als een mislukking van het Amerikaanse marktkapitalisme.

De koorts van het economisch nationalisme maskeert een meer fundamentele crisiskwaal: de opkomst van het staatskapitalisme en zijn onvermijdelijke protectionistische impact voor internationale handel.

Open handel vergt het intellectuele inzicht dat het de wederzijdse belangen dient, het vermogen om de publieke opinie daarvan te overtuigen, en een internationale leider die landen naar toezeggingen duwt. Geen van die voorwaarden heeft de crisis zonder grote schade doorstaan. De economische wetenschap heeft ogenschijnlijk gefaald, zowel kiezers als politici schuwen buitenlandse concurrentie terwijl hun economieën bloeden, en Amerika is zijn aura kwijt.

De Amerikaanse president is niet langer de missionaris die de blijde boodschap van markt en democratie predikt, maar een pelgrim die de wereld rondreist in nederige bewondering voor de modellen van andere landen.

Niets van dit alles is gemakkelijk meetbaar in rapporten van de WHO. Maar het wijzigt wel de tektonische platen die de hele constructie van de globalisering schragen, en het duwt de wereld in de richting van een minder open en meer mercantilistische vorm van neo-globalisering. De tekenen zijn voor iedereen duidelijk. Terwijl de Doha-ronde voor mondiale handel in het

Staatskapitalisme, een ware vijand van eerlijke vrijhandel

moeras blijft steken, floreren bilaterale handelsakkoorden als nooit tevoren, vooral in Azië. Die bilaterale akkoorden zijn meer struikelblokken dan bouwstenen voor internationale handel. De beperkte win-win van de bilaterale handel is de vijand van de open wereldhandel. Het ongelijke pad van het wereldwijde economische herstel is daarin een bondgenoot. In vele groeielanden wordt de huidige en toekomstige economische groei sterk bepaald door de overheid. In de VS en Europa zijn aanhoudende werkloosheid en slabakkende groei de vijanden van markten en handel, maar tevens de wegbereiders voor een actievere overheid. Het staatskapitalisme is dus duidelijk nog niet weg.

Vrijhandel heeft politiek alleen gewerkt als alle partners er baat bij hadden. Door de markt gedreven globalisering brengt groei, maar vooronderstelt ook groei. Wanneer het zwakke wereldwijde economische herstel uitgroeit door echte wereldwijde expansie, dan kan het rijzende tij misschien nogmaals de slagbomen optillen en het nationalisme terugdringen. Maar zolang een groot deel van de wereld in crisismodus blijft steken, zal de toekomst van globalisering en handel minder vrij en meer politiek zijn dan vóór de crisis.

Marc De Vos is professor aan de Universiteit Gent en directeur van het Itinera Institute. Zijn boek "After the Meltdown: The Future of Capitalism and Globalization in the Age of the Twin Crises" kwam in februari uit bij Shoehorn Books.

***Een verkorte versie van dit artikel werd in de Wall Street Journal van 10 maart 2010 gepubliceerd.*

Onafhankelijke denktank en doetank voor duurzame economische groei en sociale bescherming.
"Think-tank" et "do-tank" indépendant pour une croissance économique et une protection sociale durables.

Itinera Institute VZW-ASBL

Boulevard Leopold II Laan 184d - B-1080 Brussel - Bruxelles

T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org www.itinerainstitute.org